

LITERKA

květen 2010

Přiznám se, že nejsem velkým příznivcem dnes dosti populárních soutěží, zabývajících se otázkami, zda jsou krásnější Češky nebo Slovenky, zda jsou chytřejší brunety či blondýny. Přesto mi to letos při sledování televizního přenosu vyhlášení cen Magnesia Litera 2010 nedalo, abych nezapátrala, kolik rodáků a rodaček z Moravy bylo mezi nominovanými. Bilance je pro moravské písemnictví víc než potěšující. Vedle výrazného jména Martina Reinera, který tentokrát zaujal prózou Lucka, Maceška a já, se objevila jména další, např.

- » Editorial
- » Nejbližší akce a výstavy
- » Květnová literární výročí
- » Jan Balabán
- » Ztracený v poezii
- » Královna Alžběta Rejčka
- » Tři otázky pro Věru Mikuláškovou
- » Nahlédnutí do knihoven Muzea Brněnska

Antonín Bajaja s knihou Na krásné modré Dřevnici, Markéta Pilátová s titulem Má nejmilejší kniha, Viola Fischerová a její Domek na vinici nebo Iva Procházková s titulem pro děti Nazí. Román Kateřiny Tučkové Vyhnání Gerty Schnirch stejně jako Kniha roku Petry Soukupové Zmizet vzešly z produkce nakladatelství Host. Toto brněnské vydavatelství přivítá Památník v květnu v rámci Muzejní noci, kdy bude představena nová kniha

připomínající sté výročí narození Oldřicha Mikuláška. Křest doprovodí komponovaný večer věnovaný moravskému básníkovi. Více si přečtete na dalších stránkách Literky. Stejně jako pozvání Jindry Pavelkové na výstavu rukopisů královny Rejčky. Krásné květnové dny plné slunečních paprsků a rozkvetlé přírody Vám přeje

Vaše Romana Macháčková

Verše měsíce

k v ě t n a

Oldřich Mikulášek

*Co člověk má? Jen osud snad
s osudem světa sepjatý.
A navždy tak je s lidmi spjat
paží i hlavou, srdcem, rty,
každým svým dechem, ba i snem,
vším, co je v něm, co člověk má,
vášnivým celým životem,
že se jak růže červená –
tím sadem rozvoněn a vzňat!*

2. května 1859

začal v Olomouci vycházet časopis plný zábavy a poučení s názvem Hvězda. Jeho zakladatelé Josef Vojtěch Houška a Václav Žirovnický si vytkli za hlavní cíl přinášet informace z přírodních věd, zeměpisu, kultury a především literatury. Objevovaly se v něm vlastenecké básně, historické prózy, ale také fejetony, reportáže z cestování po Moravě nebo dopisy zasílané z měst moravských a českých. Později uveřejňovali i překladovou literaturu. Mezi pravidelné přispěvatele patřili např. František Jaroslav Kubíček, Karel Adámek, Vratislav Kazimír Šembera. Časopis vycházel do roku 1864.

v květnu 1972

zahájil spisovatel Bohumil Hrabal práci na novele Příliš hlučná samota inspirované vlastní životní zkušeností. Příběh baliče ve sběrných surovinách Haňti dokončil v červenci 1976. Kniha poprvé vyšla samizdatově o rok později. V Čechách vyšlo první oficiální knižní vydání teprve v prosinci 1989 v nakladatelství Odeon. Dílo přeložené do řady jazyků včetně čínštiny a japonštiny přitahuje stále režiséry filmové i divadelní. V současné době můžete zhlédnout inscenaci této novely v brněnském Divadle U stolu v režii Ivo Krobota.

Nejbližší akce a výstavy Památníku písemnictví na Moravě

5. května, 15 hod., přednáška z cyklu Knižní kultura.

Právě probíhající výstavu Ex libris z Moravy doplní přednáška věnovaná moravským a slezským výtvarníkům 20. století.

15. května, 19:00–23:30

Muzejní noc.

Stejně jako každý rok se pro návštěvníky otevřou prostory rajhradského benediktinského kláštera včetně stálých expozic a sezónních výstav Památníku a sálu historické knihovny.

20:00, Křest knihy Ztracený v poezii.

Ve spolupráci s brněnským nakladatelstvím Host proběhne křest výboru poezie Oldřicha Mikuláška za účasti Věry Mikuláškové.

20:30 a 21:30, Muzejní noc s Oldřichem Mikuláškem.

Komponovaný večer k 100. výročí narození moravského básníka. Ukázky z díla zarecituje člen souboru Divadla Husa na provázku Vladimír Hauser za doprovodu cimbálu.

19. května, 17:00, vernisáž výstavy Rukopisy královny Rejčky.

Výstava vzácných rukopisů zhotovených na popud královny Alžběty Rejčky.

Výstava potrvá od 20. do 30. května 2010.

Jan Balabán

Jistě se každému podobná situace v životě stala. Člověk stále něco odkládá, až jednoho dne zjistí, že je pozdě.

Dlouhou dobu jsem přemýšlela nad tím, že se *jednou* konečně odhodlám a oslovím do rubriky *3 otázky pro...* ostravského spisovatele, publicistu a překladatele Jana Balabána.

Snad mé odsouvání pramenilo z ostychu, nevím. Jisté je jedno.

Ono jednou se v pátek 23. dubna 2010 proměnilo v *už nikdy*.

Toho dne se v médiích objevila zpráva o spisovatelově smrti.

Jan Balabán se narodil 29. ledna 1961 v Šumperku. Jeho život

byl však úzce spjat s Ostravou. Vystudoval Filozofickou fakultu

Univerzity Palackého v Olomouci, obor čeština – angličtina. Po

studiích se věnoval technickým překladům ve Vítkovických

železárnách, později překládal např. z díla H. P. Lovecrafta a T.

Eagletona. Jako spisovatel byl svým čtenářům znám především

jako autor povídek, jejichž hrdinové řeší různé krize a zlomové

okamžiky svého života. Sám Jan Balabán o sobě říkal, že ho

zajímá dvojakost dobra i zla v každém člověku. Největší

úspěch měla jeho kniha povídek *Možná, že odcházíme* (Magnesia Litera 2005, nominace

na Státní cenu za literaturu 2004). Povídky se objevují i v jeho knihách *Středověk*

(1995), *Boží lano* (1998), *Prázdniny* (1998). V roce 2000 vyšla jeho novela *Černý beran*,

o tři roky později román *Kudy šel anděl*. Vyzkoušel si i komiks *Srdce draka* (2001).

Ztracený v poezii

Článek nám zaslal zástupce šéfredaktora, editor měsíčníku pro literaturu a čtenáře HOST Martin Stöhr.

Oldřich Mikulášek (1910–1985), básník, jehož téměř celý život byl osudově spojen s Brnem, jeden ze sloupů české moderní poezie, by oslavil dne 26. května 2010 sté výročí svého narození. Velké básníkově jubileum chce naše nakladatelství připomenout reprezentativním výborem, který představuje „celého Mikuláška“. Nabízí básníkově vrcholná čísla a zároveň chce čtenáři poskytnout i cosi jako „poučení“ o více než padesátiletém vývoji tohoto autora. Ctižádostí této antologie je, aby ten, kdo si ji přečte, bezpečně věděl, kdo byl básník Mikulášek a v čem i dnes tkví jeho síla i podmanivost. Přispívá k tomu i editorův doslov, obrazový doprovod a přehled autorova života. Výbor připravil dr. Jiří Opelík, významný literární historik, editor a přední znalec Mikuláškovy poezie. Ke své edici poznamenává: „Čas jako nemilosrdný arbiter nepřetržitě prosívá básně vydaných sbírek a ponechává z nich na sítu jen ty – v dané chvíli – „největší“: permanentně „antologizuje“ dílo a připravuje tak básníky na jejich budoucí, tj. redukovanou, už jen antologickou existenci. Antologie patří k přirozenému řádu básnictví. Pořadatelé básnických antologií vlastně jen napodobují praktiky času, když rozhodují, co má zůstat na sítu jejich výborů – ať uplatňují jakákoli hlediska, vždycky si myslí, že vybírají jen ty největší kameny. A přece měla by si vždy uchovat práh jisté objektivity, to znamená, že by vždy měla zůstat synekdochou úhrnu nebo aspoň jisté stránky básníkově díla. Aby každý dotčený básník mohl o ní říci: Ano, poznávám se, jsem to vskutku já, kdo jest zde představen.“

Kniha Ztracený v poezii. Výbor z básnického díla vydaná v Edici poesie Host, s ilustracemi D. Chatrného, vyjde v tomto měsíci. Bude představena v Památníku v průběhu Muzejní noci za účasti nakladatelství Host a paní Věry Mikuláškové.

Královna Alžběta Rejčka

Alžběta Rejčka se narodila roku 1289, a ačkoliv byla dcerou polského krále Přemysla II. Velkopolského z rodu Piastovců, v samotném Polsku dlouho nežila. Poté, co byl její otec roku 1296 zavražděn, odešla spolu s nevlastní matkou Markétou, dcerou Albrechta Braniborského, do Branibor. Zde byla zasnoubena se svým bratrancem, předčasně zesnulým Otou, synem markraběte Oty Braniborského. Roku 1300 byla provdána za Václava II., který s její rukou přijal i polskou korunu. Vzhledem k nízkému věku se Václavovou ženou stala teprve roku 1303 a byla korunována na českou a polskou královnu. Tehdy také přijala jméno Alžběta. Původní jméno Richenza dostala po matce, dceři švédského krále Valdemara. V Polsku bylo její jméno používáno v podobě Ryksa, z kterého v Čechách vznikla Rejčka. Již v roce 1305 ovšem Alžběta ovdověla a v říjnu 1306 byla v rámci řešení nástupnické otázky po vymřelém rodě českých Přemyslovců provdána znovu, tentokrát za Rudolfa I. Habsburského. Rudolf zemřel záhy, 3. července 1307, na úplavici při tažení proti vzpurné české šlechtě u Horažďovic.

Vzhledem k tomu, že Alžběta disponovala poměrně rozsáhlým majetkem zapsaným formou věnných měst ve východních Čechách (Polička, Vysoké Mýto, Chrudim, Hradec Králové a Jaroměř), zůstala i nadále v centru politického dění. V následujících bojích o český trůn byla držena v Praze novým českým králem Jindřichem Korutanským. Podařilo se jí ale uprchnout do habsburského tábora a do roku 1308 zůstala pod ochranou Fridricha Habsburského, bratra svého druhého manžela.

Po návratu Alžběty Rejčky do Čech se začal rozvíjet vztah mezi ní a předákem české šlechty a maršálkem Království českého Jindřichem z Lipé z rodu Ronovců. Jindřich se v roce 1316 dostal do rozporu s králem Janem a především královnou Eliškou Přemyslovnou. Spory vedly až k jeho věznění na hradě Týřově.

K dalším rozporům, tentokrát mezi Alžbětou Rejčkou a Eliškou Přemyslovnou, došlo o rok později, kdy Alžběta zapříčiněním Jindřicha z Lipé, ovšem bez vědomí pražského dvora, provdala svou dceru Anežku (jejím otcem byl Václav II.) za vévodu Jindřicha Javorského. Jako záruku za věno mu odevzdala své věnné město Hradec Králové, což ovšem narušovalo integritu Českého království. Spor byl nakonec vyřešen v roce 1318 tak, že se Alžběta i její zeť vzdali nároků na věnná města a král Jan se zavázal jako náhradu vyplatit Rejčce 10 000 hřiven pražských grošů.

V roce 1321 přesídlila královna vdova natrvalo do Brna. Záhy za ní odešel i Jindřich z Lipé, který se stal moravským zemským hejtmánem. V Brně Alžběta založila 1. června 1323 ženský cisterciácký klášter na Starém Brně. Jeho spoluzakladatelem se stal Jan Lucemburský.

Královna zemřela 19. října 1335 a pochována byla, stejně jako pan z Lipé, v konventním kostele svého kláštera.

3 OTÁZKY pro

Věru Mikuláškovou

Vaše jméno je neodmyslitelně spojeno s brněnskou televizí. Jak vzpomínáte na své působení v pozici ředitelky po roce 1989?

Nejraději vzpomínám na úplné začátky, kdy vznikalo něco nového. Byla nás hrstka nadšenců a tehdy se nikdo neptal „co za to“. My jsme ani nevěděli, že se třeba za scénáře něco platí. O dovolených jsme se všichni těšili znovu do práce. Ale to bývá asi vždycky, když něco začíná. Je to jak první láska. Už se to nikdy neopakuje.

Za mého ředitelování to bylo něco jiného. Televize už byla za ta léta poznamenána stálým budováním socialismu, ale vždycky se daly propašovat dobré pořady. Po zvonění klíči jsem si jako řada ostatních myslela, jak nastane doba krásné práce. Ona sice na určitou dobu nastala, ale šlo to dost ztuhla.

Vytvořila jsem si poradní sbor z chytrých lidí, kteří přinášeli nové nápady a jednou za měsíc hodnotili odvysílané pořady – vše zadarmo. Pouze za kávu. I první televizní rada pracovala určitou dobu zadarmo, dnes je to slušný výdělek. Objevovaly se nové, hlavně publicistické pořady. Vznikl tehdy Klub Netopýr, Z očí do očí; rozkvetlo vysílání pro děti, dabing. Brno se stalo značkou dobré kvality. Byla to práce namáhavá, ale radostná. Televize je kolektivní dílo, jedno kolečko musí zapadat do druhého. Prvotní je námět, pak scénář. Když je tento začátek špatný, ani zlatý režisér z toho nic dobrého neudělá.

Když se dívám na televizi dnes, je mi smutno. Nekonečné a nekvalitní seriály (ty může potřebovat pouze komerční televize), honba za sledovaností, nastavované kaše po zdařilé první Nemocnici na kraji města a další. Veřejnoprávní obrazovka má jiné poslání. Má diváky vychovávat květší náročnosti kvalitou. Nu, musíme asi čekat na mladou generaci, pokud bude do bran televize vpuštěna.

V loňském roce vyšla Vaše kniha Zrcadlo vzpomínek. Připravujete pokračování?

Tyto vzpomínky se vysílaly v rozhlasovém Zelném rynku během deseti let. Dnes ještě nevím, bude-li pokračování. Ale ráda bych počet osobností rozšířila. Uvidíme!

Ve své knize zmiňujete, že si Váš manžel Oldřich Mikulášek oblíbil město Vašeho dětství, Třebíč. Měl i jiná oblíbená místa?

Oldřich si oblíbil moji rodnou Vysočinu pro její krajinu – zvlněné kopečky. „Tady je vidět devět obzorů najednou,“ říkal. Často jsme jezdili z Brna do Mikulova a na pouzdřanskou step se vzácnou květenou. Tato krajina mu připomínala Itálii s teplým podnebím, bohatstvím vinné révy a bylo to za humny. Žádná dlouhá cesta.

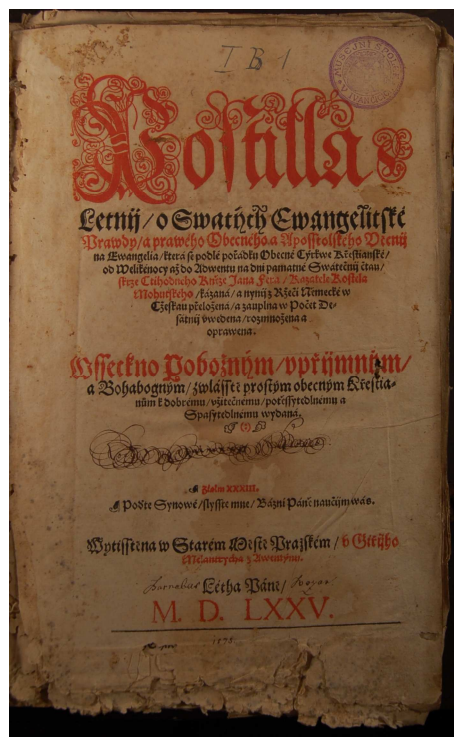
Také měl rád Slovensko, ale bez vysokých hor. Avšak Hanou s Přerovem, městem jeho dětství a mládí, měl zakotvenou hluboko v srdci. Všem místům věnoval řadu veršů. Jedna báseň vztahující se k rodnému kraji končí slovy „...když vzpomínám a zdravím tě má Haná, naposled, krátce (jak žluva) jedenkrát.“ Ke vzniku této básně napsal vzpomínku: „Tuto krátkou básničku jsem napsal loni v létě, když jsem se toulal v povodí Bečvy. Říkám to proto, abych ukázal, že to člověku trvá i dvacet let, než se mu podaří v jedné malé chvíli postihnout citovou krajinu svého mládí, svou užší domovinu. Snad musí být kvůli tomu opravdu na léta vzdálen, snad je to onen druh odstupu, který v nás probudí domovské city. Podobně se stává lidem v cizině a znám dokonce dost takových lidí, kteří pro tu nostalgii odmítají vydat se podruhé na cestu.“

Věra Mikulášková od roku 1952 pracovala ve zpravodajské a literární redakci brněnského rozhlasu. Z něj odešla do brněnské televize, do redakce vysílání pro děti a mládež, již od roku 1961 vedla. Po roce 1989 působila v brněnské televizi jako ředitelka.

Informace z našich knihoven

V dubnu letošního roku začaly knihovnice Památníku písemnictví s katalogizačními pracemi na sbírkové knihovně Muzea v Ivančicích. Knižní fond této sbírky čítá na 6000 svazků a obsahuje tituly z nejrůznějších oborů. Knihovna je pod signaturami řazena oborově, stejně jako bývaly řazeny knihovny především církevních institucí. Pod písmenem A se tedy nalézají bible, pod písmenem B modlitební knihy a další náboženská literatura. Takto pokračují obory dále. Předpokládaná práce na celém knihovním fondu této sbírky bude trvat po následující dva roky.

Rovněž v roce 2010, tak jako již v předešlých letech, se Památník písemnictví zapojí do digitalizace rukopisných knih. Na řadu nyní přišly teologické rukopisy z Knihovny Benediktinského opatství Rajhrad, které v klášteře vznikly v průběhu 18. století. Všechny rukopisy jsou papírové a nepříliš zdobené, i tak si ale zaslouží náležitou pozornost. Postupně po zdigitalizování, jehož náklady budou hrazeny z prostředků Jihomoravského kraje a grantu VISK 6, vypisovaného Ministerstvem kultury ČR, budou vystaveny na stránkách www.manuscriptorium.com.

Vydává Muzeum Brněnska, příspěvková organizace
připravuje Památník písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad
tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

www.muzeumbrnenska.cz/rajhrad.htm

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Romana Macháčková

Autoři textů: Romana Macháčková, Jindra Pavelková

Vychází desetkrát ročně, číslo 5, ročník 4.